

POLGÁRI JOG

1925—1935.

Visszaemlékezés.

Írta: *Dr. Meszlény Artur.*

Tíz esztendő... elillant, mint tíz másodperc, és megváltozott mindannyiunkat, mint tíz évtized! Hol vagytok, régi remények, régi gondok, régi bánatok? Mi teljesült belőletek s mi hagyott cserben?

Valóban, mindennek inkább lehet nevezni azt a légkört, melyben a Polgári Jog megfogant és megszületett, mint rőzsaszínűnek és reménytelennek. Akkor volt, a pengőérték behozatalával, a kijózanodás a milliós és milliárdos inflációs bódulatból, akkor olvasta meg mindegyikünk a zsebében a pengőket és állapította meg elálló szívveréssel, hogy koldúsbotra jutott. Akkor váltak a követelések semmivé, de a tartozások is, és éleződött ki a már korábban megindult harc a koronartartozások felértékeléséért. Akkor kellett a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok beléletébe erős kézzel benyulni és őket vagyoni állapotuk fel- és beismerésére szorítani (aranymérleg).¹⁾ Akkor tűnt ki mind világosabban, hogy az első kényszeregyességi rendelet selyemkeztűs szankciói a rosszhiszemű adósok machinációival szemben csak enyhe cirógatások és hogy a hitelezők egységes és erőteljes fellépését csak egy erre alkalmas központi szerv képes biztosítani. Akkor élte Sturm und Drang-ját a tisztességtelen versenyről szóló törvény, amely egyfelől az üzleti életben a tisztesség és jóerkölcs védelmére publica actiot adott, másfelől pedig a kamarai választottbíróságokban az üzleti közfelfogást juttatta döntő szóhoz. Akkor ébredt a bíró, az ügyvéd annak tudatára, hogy nincs többé visszatérés a régi klaszikus magánjogi elvekhez, a kötelemteljesítés individualisztikus szigorához, a minden áron való jogérvényesítéshez, s akkor bontakozott ki — még nem tudtuk, vajjon csak mint ideiglenes „Notbehelf“ vagy mint végleges jogintézmény — a gazdasági lehetetlenülés fogalma. Akkor nyert komoly tartalmat és gyakorlati jelentőséget az az „általános magánjog szabály, hogy a jogok gyakorlásában és a köteleességek teljesítésében a jóhiszeműségnek és a tisztességnek megfelelően kell eljárni és hogy

¹⁾ V. ö.: Dr. Lénárt Vilmos ily című vezércikkét a Pénzügyi Jog I. évf. 1. számában.

a jog csak méltányosan gyakorolható" és hogy ennek a jóhiszeműségnek és méltányosságnak a hiányában a törvény által megengedett joglépések igénybevétele is a joggal való visszaélés fogalma alá esik, ami bírói oltalomban nem részesíthető. Akkor kezdte alkalmazni ezeket az új hangokat a kir. Kúria a szerződésekre is és ezzel korlátozni a szerződési szabadságot. E jogelvek alapján érvénytelenítette utóbb azt a szerződést, mellyel az alkalmazottja személyi viszonyaival ismerős munkaadó a szolgálatában továbbra is megmaradó alkalmazottjának nyugdíját egy összegben megváltotta, amely összeget azután az alkalmazott felesége özvegyi ellátásának sérelmére nyomban elajándékozta és őt ezzel az ellátástalanság veszélyének tette ki. (Kúria II. 3624/1932.) Akkor merült fel a szovjetházasság érvényességének kényes kérdése is s a Kúria kénytelen volt reá alkalmazni azt az elvet, hogy a hazai tiltó törvénybe ütköző külföldi jogszabály belföldön nem alkalmazható s nem alkalmazható az olyan külföldi jogszabály sem, melynek érvényesülése az emberiséggel, erkölcsi felfogásunkkal és hazai törvényeink céljával nem egyeztethető össze. (Kúria III. 1616/1926., III. 8411/1927., C. 123/1927.) A nemzetközi erkölcs nevében azonban — mondotta ki a Budapesti kir. Törvényszék (16.505/1927.) egy igen mélyen szántó ítéletében — csak olyan ügyletektől lehet megtagadni Magyarországon a bírói¹ védelmet, amelyek vagy egyetemes emberi érdekebe ütköznek, vagy olyan államnak alapvető léteérdekét veszélyeztetik, amely állam a nemzetek kultúrközösségébe tartozik.

Látjuk, hogyan hullottak pergőtűzként az új jogi problémák, az addig hallatlan és elképzelhetetlen döntések, hogyan remegtek meg a háború előtti magánjog pillérei, hogyan néztünk egymásra azzal az ijedelemmel: vége a jogbiztonságnak, vége a magánjognak, vége talán a jognak egyáltalán? Nap-nap után új rendeletek özöne, mindegyik skrupulus nélkül nyul bele szerzett jogokba, semmisít meg megtámadhatatlannak hitt jogi dogmákat, szabályoz komplikált jogviszonyokat egy odavetett mondattal vagy hallgatólág, ad rendelkezéseinek visszaható erőt, értelmezi a háborús felhatalmazásokat sok évvel a háború befejezése után továbbra is érvényben állóknak és ad ezzel a rendeleti jogalkotásnak oly messzemenő terjedelmet, aminővel szemben halhatatlan *Grosschmid*-ünk hiába írta meg, hogy a rendelet csak türt jogforrás és a magánjogot meg nem változtathatja.²⁾

Mindnyájan beláttuk és éreztük e jogi földrengés szükség-szerűségét és törvényszerűségét s távol állott tőlünk, hogy aзи kárhoztassuk vagy kritizáljuk; de meg kellett a változást érteni

²⁾ V. ö. e kérdésről *Meszlény*: Új jogszabálytan, Polgári Jog I. évf. 8—9. sz.

és értetni, meg kellett menteni benne a jogfolytonosságot és a jog igazságszerúségébe és örökéletűségébe vetett hitet.

* *

*

Az itt csak futólag érintett fejlődésmenet érlelte meg bennem azt a meggyőződést, hogy ennek az új jelenségtömegnek az eddigőtől teljesen eltérő, a saját különleges természetéhez alkalmazkodó tárgyalásmódra és feldolgozásra van szüksége, s hogy ezt az új módszert helyesen csak új, fiatal és a régi jogmíveléstől még meg nem fertőzött erőkkel lehet kifejleszteni. Hogy e módszer termékeny és hogy ezek az új erők rendelkezésre állanak, ezt tudtam az akkor már jó két éve elnökletem alatt működött Civiljogászok Vitatársaságából, ahol Beck Salamon barátommal és munkatársammal az élen hétről-hétre hatalmas lüktetésben bontakozott ki az új jogtudomány *ver sacrum*-a. Erre a gárdára támaszkodva körvonalaztam meg a folyóirat-szerkesztés új elveit: a rövidséget, a sokoldalúságot, az élettel való szoros kontaktust, a lap belső egységességét. Azt az elvet, hogy mindenki egyben hadvezér és közkatona: az egyéni érvényesülés számára szabad az út, de csak a nyújtott produktum aranyértéke erejéig és sohasem a közös cél vagy a többi munkatárs rovására. Azt a célkitűzést, hogy a lap minden száma egy egységes egész, mely tervszerű előzetes elgondolásra van felépítve s amelynek egyes cikkei ehhez képest a kérdéseket fontosságukhoz, érdekességükhöz és jellegzetességükhöz mérten, arányosan dolgozzák fel. Az összejövetelek, amelyek az ehhez szükséges eszmecserék elhangzottak, ma is legszebb emlékeim közé tartoznak. Két alaptételt tartottam azokon szem előtt és vittem is keresztül: először, hogy a felmerült kérdésekhez minden jelenlévőnek hozzá kell szólnia (ezzel szereztem meg magamnak munkatársaim tudásáról és teljesítőképességéről a szükséges tájékozottságot) és másodsor, hogy a legszélsőségesebb és a legéretlenebb véleményt sem szabad lekicsinyelni vagy lehurrogni, mert „Kinder und Narren sagen die Wahrheit“. Akadtak mindig idősebbek és okosabbak, akik a látszólagos badarságból kihámozták a valódi értéket.

* *

*

Valami humorosat is hadd jegyezzek fel. Amily jól értettek munkatársaim a joghoz és az íráshoz, oly kevéssé volt sejtelmük egy lap adminisztrációjáról. Viszont az anyagi megalapozottság ingatag és szűkös volta fölötté hasonlóvá tett bennünket a vidéki szintársulathoz, amelynek hősszerelmese napközben a színlapokat hordozza szét, előadás előtt pedig megberetválja a bonviván-t. Mi is, amikor nem az „Ütszéli jogesetek“-et faragtuk, az előfizetői aláírások gyűjtésével törtük magunkat és cím-

szalagokat irtunk. Megesett ilyenformán, hogy egyszerre eltűnt az előfizetők jegyzéke. A nyomok Beck Salamonhoz vezettek. Kérdőre fogtam, hol van a jegyzék. Nem tudott kielégítő választ adni.

— Mutasd, mi van a zsebedben? Hívtam fel erőlyesen.

Kirakja a zsebeit. Előkerült egy üres gyufaskatulya, egy rágyújtott fél szivar, egy átkötő zsinég, 12 pengő készpénz, két B. S. jelű szemlecikk (az egyiknek az eleje hiányzott), két további kézirat stb. Előfizetőjegyzéknek semmi nyoma. Nagy elképedés.

— Semmi baj, vigasztalom meg a csüggedt társaságot. Mindenkinek megküldjük a lapot, aki *előfizethetett volna*, akkor biztosan köztük vannak azok is, akik már tényleg előfizettek. Így is lett. Félévig 3000 példányban nyomattuk a lapot. Nem vallotta kárát.

Harc a polgári jogért.

Irta: *Nyulászi János.*

A régi római civilizációban kifejlődött polgári jog az individualisztikus világfelfogás joga. Jelenti ez azt, hogy az életviszonyok szabályozása lehetőleg a szembenálló jogalanyok által és lehetőleg automatikusan történik. A magánfelek az életviszonyokat lehetőleg maguk rendezik. Nem avatkozik bele az igazgató államhatalom sem engedélyek és tilalmak, sem pedig irányítás útján. A rendeződés biztosítékát az érdekek kölcsönösége és nem büntetőjogi szankciók képezik. Az automatikus rendeződésben rejlő életerőnek, s az ezáltal vezető szerephez jutott egyéni kezdeményezés kifejlésének tulajdonítom, hogy amikor a hellén-római civilizáció összeomlott és a népvándorlás elseperte a régi Róma és Bizánc intézményeit, a nyugati civilizáció újrafelfejlődését és felvirágozását a keletivel szemben nagy mértékben biztosította a római jog recepciója. Ezáltal éppen oly nagy értékek születtek újjá, mintahogy a klasszikus művészet s irodalom kincsei a reneszánszban a művelt emberiség új nagy értékeinek forrásai voltak.

A jelen évszázad első tizedéig a középkor óta haladó jogfejlődés jellemző tulajdonsága a polgári jog, mint a jogrendszer kiépítése. A francia code civil és annak különböző elágazásai az egyik oldalon, az osztrák polgári törvénykönyv, a német polgári törvénykönyv a másik oldalon, mind ennek az automatikus jogrendeződésnek a jegyében keletkeztek. A kodifikációt kerülő angol jogfejlődés is ebben az irányban haladt. Mindezek a jogrendszerek a polgári jognak gazdaságjogi részét lehetőleg oly módon iparkodnak kiépíteni, hogy az az egyének jogainak szembeállítására s ne közgazdasági igazgatásra, ne terv-